

Ob koncu svojega razmišljanja bi naštela še nekaj tem, ki jih lahko uvrstimo v program filmske vzgoje: Nastanek in zgodovina filma. Specifične lastnosti in prednosti filmske umetnosti. Umetniško izrazna in vzgojna moč filma. Filmski scenarij in režija. Filmske aparature in tehnika snemanja. Posamezne vrste filmov (zgodovinski, biografski, glasbeni, revijski, kriminalni, kavbojski, limonade itd.). Vloga poučnega filma v šoli, na vasi, v medicini. Naš odnos do domačega filma. Problem koprodukcije pri nas itd. Nekatere teme bomo zmogli takoj, druge šele ob literaturi; nekatere sami, druge povabljen strokovnjak; nekatere pri rednih urah in spet druge v krožkih. Najbolj nujna in takoj izvedljiva pa je *idejna in estetska obravnava in ocena tekočih filmov*.

Zapiski

PRVA IZDAJA KOMUNISTIČNEGA MANIFESTA V SLOVENŠČINI

Znamenito delo Karla Marxa in Friedricha Engelsa »Komunistični manifest« je izšlo prvič v slovenskem prevodu v knjižni izdaji leta 1908, torej šestdeset let po prvi nemški izdaji. Naslovna stran te prve slovenske knjižne izdaje se glasi:

»KOMUNISTIČNI MANIFEST. Napisala Karl Marx in Friderik Engels. Preložil M. J-Č. Cena 40 vin. IV. zvezek knjižnice časopisa »Naprej!«. Idrija 1908. Izdala založba časopisa »Naprej!«. Tiskal Iv. Pr. Lampret v Kranju.«

Založbo časopisa »Naprej!« v Idriji je ustanovil leta 1907 Anton Kristan, tedanji ravnatelj Občnega konzumnega društva v Idriji in urednik socialnodemokratskega polmesečnika »Naprej!« v Idriji. V tej knjižnici je izšlo v Idriji in pozneje v Ljubljani 14 oziroma 16 zvezkov (dva ponatisa) raznih socialističnih spisov in brošur.

Knjižica ima 32 strani osmerke ter obsega tri predgovore, manifest komunistične stranke in tolmač tujih besed.

Prvi objavljeni predgovor sta napisala 24. junija 1872 v Londonu Marx in Engels, drugega je napisal 28. junija 1883 — nekaj mesecev po Marxovi smrti — v Londonu Engels sam, tretjega pa je napisal tudi Engels v Londonu 1. maja 1890, na dan, ko je delovno ljudstvo po vsem svetu prvič praznovalo na mednarodnem socialističnem kongresu v Parizu (1889) razglašeni mednarodni praznik proletariata — prvi maj. Ti predgovori zavzemajo nepolnih šest strani.

Manifest komunistične stranke sam obsega 22 strani knjižice. Razdeljen je tako, kakor sta ga razdelila že pisca sama: na uvod in na štiri poglavja: I. Meščan in proletarec. II. Proletarci in komunisti. III. Socialistična in komunistična literatura. IV. Razmerje komunistov do opozicijskih strank.

Na koncu je — kakor že navedeno — na dveh straneh »tolmač nekaterih tujih besed«, na katerega zaključku pripominja izdajatelj: »Upamo, da bo »Komunistični manifest« povsod z veseljem vsprejet« in navaja, da je dodan ta tolmač tujih besed z namenom, da bodo bralci knjižico laže razumeli.

To prvo knjižno izdajo »Komunističnega manifesta« v slovenščini je — po navedbi na prvi strani — »preložil M. J-Č«. Ta prevajalec je bil tedanji socialistični intelektualac Milan Jaklič. Ker nimam na voljo izvirnika, ne morem primerjati točnosti tega prevoda. Bralec pa lahko ugotovi, da je jezik za čas pred 50 leti lep, tekoč in za delovne ljudi, ki jim je bila knjižica dejansko namenjena, kar dobro razumljivo. Pri tem je treba upoštevati, da takrat slovensko marksistično in ekonomsko-politično izrazoslovje še nikakor ni bilo dognano in ustaljeno (saj ga celo še dandanes brusimo in pilimo) in so imeli tedanji prevajalci marksističnih in podobnih spisov težko delo pri iskanju ustreznih slovenskih izrazov. Naš prevajalec je imel pri tem v glavnem srečno roko, čeprav je v njegovem jeziku in pravopisu povsem razumljivo še marsikateri ostanek tedanjega slovenskega pravopisa in tedanjega načina izražanja v slovenščini. Konec Komunističnega manifesta je n. pr. preveden takole: »Komunisti zaničujejo vsako prikrivanje svojih nazorov in namer. Odkrito

izjavljajo, da se njih cilji dajo doseči le po nasilnem prevratu vsega dosedanjega družabnega reda. Naj trepečejo vladajoči razredi pred komunistično revolucijo. Proletarci zgube v njej le svoje verige. Pridobe pa si ž njo svet. Proletarci vseh dežel, združite se!»

Se nekaj besed o prevajalcu Milanu Jakliču. Rojen je bil 14. februarja 1886. Kot mlad intelektualac se je pridružil socialističnemu gibanju v prvem desetletju tekočega stoletja. V letih 1913—1914 je bil skupno z Lojzko Štebijevo urednik tedanjega socialnodemokratskega dnevnika »Zarje«. Po vrnitvi iz prve svetovne vojne je sodeloval v poverjeništvu za socialno skrb tedanje Narodne oziroma Deželne vlade za Slovenijo in je postal 28. novembra 1919 po Albinu Prepeluhu poverjenik za socialno skrb. Pozneje je deloval v zavodih za socialno zavarovanje v Ljubljani in Zagrebu. Zdaj živi v pokoju na Vrhniki.

Jakličev prevod Komunističnega manifesta je izšel v drugi izdaji leta 1920 v knjižnici časopisa dnevnika »Naprej«. Tiskan je bil menda v Mariboru.

To bi bili podatki, ki sem jih mogel za sedaj zbrati o prvi knjižni izdaji Komunističnega manifesta v slovenščini, ki je izšel v januarju 1908 in smo lani petdesetletnico tega izida povsem prezrli.

Cp. A. K.

SKRB ZA KULTURO JEZIKA NA ČEŠKEM

Desetletje ni dolga doba in tudi vsa leta po osvoboditvi ne pomenijo dosti več. En človek v tem času ne opravi mnogo, toda združene sile kolektiva lahko dosežejo z organiziranim, načrtnim in požrtvovalnim delom presenetljive uspehe.

Ta stara resnica stopi človeku živo pred oči, če se поблиže seznani s prizadevanji v češki lingvistiki. O njenih dosežkih v prvem poveljnem desetletju je na beograjskem slavističnem sestanku leta 1955 poročal akademik Havránek. Poročilo je izšlo z drugim gradivom tega sestanka in je torej dostopno.¹ Po tem letu je bohemistika dobila še nekaj zelo pomembnih del, med njimi etimološki slovar,² za sodobni knjižni jezik pa sta poleg izida novega pravopisnega slovarja³ važna predvsem dva dogodka: dokončanje velikega akademskega slovarja češkega jezika⁴ in začetek izhajanja novega slovarja češkega knjižnega jezika v treh zvezkih.⁵

Največji del češke bohemistike je skoncentriran v Čecoslovaški akademiji znanosti (ČSAV) v Pragi s podružnico v Brnu. Praški Zavod za češki jezik (Ustav pro jazyk český) v sklopu Akademije zaposluje 44 znanstvenih delavcev in 8 aspirantov (po omenjenem Havránkovem poročilu). Zavod se je po tej vojni razvil iz institucije, ki je imela spčetka na skrbi akademski slovar, potem pa je to nalogo prevzel leksikografski oddelk novega zavoda. V sklopu Zavoda sta bila od vsega začetka še oddelk za sodobni knjižni jezik in oddelk za dialektologijo, kasneje pa so se jim pridružili oddelki za študij razvoja jezika, za terminologijo, za lingvistično bibliografijo in kabinet za fonetiko. Podružnica v Brnu raziskuje dialekte Moravske in Šlezije.

Vsak od teh oddelkov ima kolektivne naloge, posamezni člani pa še individualne zadolžitve. Tako je sedanja kolektivna naloga leksikografskega oddelka trodelni slovar, ki je začel izhajati lansko leto po zaključitvi velikega slovarja. Oddelk za sodobni knjižni jezik, ki ima na skrbi slovnico knjižne češčine, se ukvarja zdaj s problematiko tvorjenja besed, ki je bila doslej najmanj obdelana, sistematično pa sploh ne. Obenem pripravlja ta oddelk gradivo za proučevanje oblikoslovja. Poseben sektor je tvorjenje besed za strokovno terminologijo, ki je v neposredni zvezi s proizvodnjo, zlasti če gre za nove delovne procese, n. pr. v kmetijstvu. Ta terminologija je že upoštevana v trodelnem slovarju. Oddelk za študij razvoja jezika ali staročeški oddelk ima nalogo, končati staročeški slovar, ki ga je od A do N sestavil še Gebauer, vendar je metodično drugače zasnovan. To bo slovar srednjega tipa in bo zajel besedni zaklad češčine, kakor je ohranjen v literarnih spomenikih in pomembnejših tekstih neliterarnega značaja do konca 15. stoletja. Ker je ta slovar namenjen praktičnim potrebam bralcev starih tekstov, ki zdaj nimajo primernih pripomočkov, bo najprej izšel manjkajoči del, potem pa bodo na novo obdelana gesla od A do N. Hkrati se znova in podrobno ekscerpirajo staročeški spomeniki za veliki staročeški slovar. Ta oddelk sodeluje z Zavodom za češko literaturo pri izdajanju filološko obdelane staročeške literature. Plod dosedanjega sodelovanja je zajeten izbor iz češkega pismenstva do konca 14. stoletja.⁶ Dialektološki oddelk sistematično raziskuje in objavlja narečno gradivo. Pri zbiranju gradiva mu izdatno pomaga učiteljstvo na